

знову, бачити трохи глибше, трохи чесніше. Саме цей досвід – навчитися бути терплячою до себе, не оцінювати кожную роботу як «успіх» або «невдачу», – став для мене одним із найважливіших уроків у процесі становлення як архітекторки.

Література

1. Digital Sketching in Architecture / Ed. by Zhang H. – Berlin: Springer, 2022.
2. Pallasmaa J. The Thinking Hand. – London: Wiley, 2009.
3. Бутов А. Архітектурний рисунок як основа проектного мислення. – К.: Архітектура, 2018.
4. Гершензон С. Рисунок в архітектурі. – М.: Архітектура-С, 2010.
5. Гуревич Д. Архітектурний скетчинг. – Л.: Видавництво ЛБА, 2019.
6. Ковальчук Н. Трансформація архітектурного рисунку в цифрову епоху. – Одеса: Вид-во ОДАБА, 2021.
7. Юдін В. Методика викладання рисунку в архітектурних школах. – Х.: ХНАМГ, 2020.

УДК 7.041.2-044.922

*Бернацький Юрій, старший викладач;
Орещенко Дар'я, студентка 1 курсу*

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ВИВЧЕННЯ РОЛІ РИСУНКА ГОЛОВИ У РОЗВИТКУ ПОРТРЕТНОГО ЖАНРУ ТА ЙОГО ТРАНСФОРМАЦІЇ З ЧАСОМ

Рисунок голови людини має глибокі історичні корені й завжди відображав не лише технічну майстерність митця, а й домінуючі світоглядні, філософські та культурні ідеї епохи. В античному мистецтві панувала ідеалізація — голова відображалася згідно з канонами гармонії, пропорційності й божественної досконалості (наприклад, у скульптурних зображеннях греків).

Епоха Відродження принесла анатомічну точність і глибокий інтерес до людської особистості: Леонардо да Вінчі та Альбрехт Дюрер поєднували в рисунку наукові дослідження і художню експресію. У бароко акцент змістився на драматичність та емоційну напругу, що проявилось у гротескових чи контрастних

рішеннях. Реалізм XIX століття відкинув ідеалізацію, шукаючи «правду життя» в кожній зморшці, у кожному погляді. У модернізмі XX ст. голова людини перетворюється на символ, форму, колір — художники, як-от Пабло Пікассо чи Егон Шіле, руйнують традиційну форму задля передачі внутрішнього світу особистості.

Рис 1. Голова Венери Мілоської, сер. II ст. до н. е.

У філософії давніх греків (особливо вчення Платона та Арістотеля) панувала ідея гармонії, міри та краси як відображення космічного порядку. Голова людини в мистецтві трактувалася як втілення ідеальної форми, раціонального начала (логосу). Художники прагнули не до портретної подібності, а до відображення універсальної досконалості. Прикладом є скульптурні портрети, які мають ідеалізовані риси незалежно від індивідуальних рис зображуваного.

На рисунках і скульптурах голови домінувала симетрія, чітке дотримання канонів і математично вивірених пропорцій. Грецький скульптор і теоретик Поліклет у V ст. до н.е. створив *канон* — систему ідеальних пропорцій тіла людини, де голова відігравала ключову роль. Згідно з його трактатом (втраченим, але відомим через римські копії), голова становила $1/7$ або $1/8$ частину від висоти тіла. Пропорції обличчя були впорядковані за принципом симетрії: лінії очей, носа, губ розташовувались у суворій рівновазі.

Залежно від доби, школи та особистої манери художника, рисунок голови змінювався — від ідеалізованої типізації до глибокої індивідуалізації.

Караваджо (Бароко): драма світла і психологічний контраст

- **Техніка:** рисунок на основі сильного хіароскуро, контрасту світла і тіні.
- **Підхід:** хоча сам Караваджо рідко залишав рисунки (працював одразу з натурою), його учні і послідовники передавали цей підхід у графіці — з різким моделюванням об'єму через драматичне освітлення.
- **Емоції:** акцент на виразних рисах обличчя, жести, емоційне напруження — образ голови набуває сили театрального жесту.

Оноре Дом'є (XIX ст.): експресивна деформація для передачі характеру

- **Техніка:** монохромна літографія, туш, вугілля.
- **Підхід:** Дом'є використовував гротеск і спотворення форми для сатири та глибокого аналізу характеру. Його голови часто карикатурні, але завжди психологічно точні.
- **Емоції:** гнів, подив, байдужість — художник передавав ці стани за допомогою перебільшення рис (нездорово великі носи, перекошені вуста, вивернуті очі).

Егон Шіле (Модерн/Експресіонізм): нервова лінія і психологічне оголення

- **Техніка:** туш, акварель, олівець; мінімалістичний, але нервовий контур.
- **Підхід:** Шіле уникав академічної моделі, натомість шукав внутрішню правду через спотворену анатомію, жорстку лінію, асиметрію.

Емоції: тривожність, самотність, еротика — голова людини в нього як «вікно в психіку».